

DISCURS ISTORIC ȘI DIPLOMAȚIE. SĂRBĂTORIREA MARII UNIRI ÎN POLONIA (1928)*

Paul NISTOR

Realizarea Unirii din 1918 a echivalat cu împlinirea unor idealuri formulate într-un secol al naționalităților, când se considera că desăvârșirea societății românești se poate realiza doar în cadrul unui stat național, cu o acoperire etnică cât mai vastă. Entuziasmul declanșat atunci a fost de bun augur și a permis o efervescență politică specială în anii care au urmat. Pe acel val de încredere națională au fost depășite problemele economice lăsate moștenire de război, a fost adoptată o nouă constituție și au fost aplicate numeroase legi, care aveau drept scop modernizarea eșafodajului național. Integrat interesului național a apărut un obiectiv major: românii trebuiau să convingă și alte națiuni europene că unirea “a corespuns unor puternice realități istorice și etno-politice care pătrunseseră în conștiința tuturor”¹. În plus, dacă marile puteri europene sprijiniseră România la 1918, urma un efort diplomatic de lungă durată pentru ca acel sprijin să fie continuat².

Totuși, la zece ani de la Marea Unire, situația se schimbase întrucâtva. În 1928 entuziasmul se mai stinsese, iar îngrijorările generale începeau să apară la mai multe niveluri. Liniștea și stabilitatea națională, care au permis o evoluție pozitivă după 1918, păreau să fi ajuns la un sfârșit. În 1927 muriseră regele Ferdinand și Ionel Brătianu, iar țara, în lipsa moștenitorului Carol, avea un suveran minor, care nu putea inspira totală încredere de viitor. Disputa între principalele partide politice ajunsese și ea la cote înalte, Partidul Național Țărănesc fiind dispus să dea semne de nesupunere civică și să organizeze numeroase acțiuni de

---

*Lucrare realizată în cadrul proiectului CNCSIS –UEFISCSU, PNII – IDEI ID_816/2008.

¹ Vasile Pușcaș (ed.), *România 1918. Marea Unire*, Cluj Napoca, 1998, p. 13.

² Constantin Hlihor, *România în geopolitica marilor puteri europene (1918-1919)*, în Cornel Grad și Viorel Ciubotă (coord.), *1918. Sfârșit și început de epocă*, Zalău, 1998, p. 155-154.

agitare a maselor. În plan extern, chiar dacă se realizase alipirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei la statul român, atât URSS cât și Ungaria ofereau probe clare că nu se împăcau cu aceste realități. Mai puțin pe căi oficiale, cât mai ales prin propagandă și acțiuni subversive, sovieticii și maghiarii întrețineau o stare de tensiune, atât în teritoriile de graniță, cât și în anumite țări europene. Tocmai de aceea, Bucureștiul a căutat securizarea unirii și a noilor realități politice prin înțelegeri internaționale la nivel bilateral și continental³.

Într-o asemenea atmosferă, sărbătorirea a zece ani de la realizarea Marii Uniri trebuia să aibă totuși un aer festiv și să reconfirme, în termenii lui Ernest Renan, acel plebiscit de fiecare zi necesar națiunii române. Anul 1928 dădea prilejul, în primul rând, rememorării evenimentelor petrecute cu zece ani în urmă și, în același timp, trasa noi idealuri de viitor, pe care românii le vedeau coagulate într-un destin național special. Tema misiunii aparte, civilizatoare și protectoare, pe care românii ar fi avut-o la fruntariile estice ale Europei, apărea din ce în ce mai des. În plus, România promova noi principii în plan internațional: diplomația deschisă, egalitatea juridică a statelor în relațiile internaționale, colaborarea europeană, solidaritatea statelor și popoarelor în ideea păcii și progresului⁴.

Celebrarea unirii era, totodată, și un ideal prilej de a vorbi, oriunde în lume, despre România și despre viziunea proprie asupra noii Europe. În multe din marile capitale de pe continent diplomații Bucureștiului au organizat zile comemorative. Pe de o parte, se încerca familiarizarea francezilor, germanilor, cehilor, polonezilor etc. cu tradițiile și specificul civilizației românești și, pe de altă parte, se utiliza acel prilej pentru a sădi în mintea europenilor argumentele românești referitoare la conservarea *statu-quo*-ului teritorial. După câteva decenii de amatorism, românii încercau să aplice strategii de influență care dăduseră roade și în 1918, după următoarea formulă: „țara nu putea fi lipsită în străinătate de o propagandă românească, condusă de oameni luminați și cu autoritate”⁵. În acel context, discursul istoric național a fost

---

³ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, București, 1999, p. 11.

⁴ Vasile Vese, *Poziția internațională a României după Marea Unire*, în Ioan Scurtu (coord.), *Marea Unire din 1918 în context european*, București, 2003.

⁵ Orest Tafrali, *Propaganda românească în străinătate*, în *Ramuri*, Craiova, 1920, p. 6.

utilizat de diplomația statului român, uneori cu insistență, alteori întâmplător, pentru a prezenta, în formule aproape științifice, avantajele păstrării, pentru Europa, a unui stat român solid și întregit pe linia dintre Marea Baltică și Marea Neagră. Diplomația prelua argumentele discursului istoric românesc, așa cum fusese el formulat de istoricii noștri încă de la finalul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, și le folosea ca armă de propagandă externă, în încercarea de a consolida câștigurile obținute prin tratatele de pace din 1919-1920. De-a lungul întregii perioade interbelice, mai intens uneori, mai difuz cu alte ocazii, România a folosit o gamă diversă de mijloace și metode prin care își susținea, în plan extern, argumentele politice: prin volume și broșuri, enciclopedii, almanahuri, ediții consacrate României în periodice străine, buletine proprii de informare, albume foto, traduceri literare și istorice sau chiar filme documentare⁶. Simboluri istorice și personalități istorice au fost utilizate pentru a întări ideea unității românilor în cărți poștale comemorative, cu largă circulație⁷.

Preluarea discursului istoric de către diplomația regatului României nu s-a făcut dintr-un capriciu de moment, ci a fost stimulată de senzația unui permanent provizorat în marile chestiuni europene. Chiar dacă sistemul tratatelor de la Versailles, Liga Națiunilor și marile puteri europene dădeau asigurări verbale în direcția stabilizării eterne a frontierelor din Europa, dinamica relațiilor internaționale arăta altceva. În fiecare an, noi și noi afaceri provocatoare, inițiate de statele revizioniste, ieșeau la lumină, îndreptățind îngrijorarea statelor constituite sau reîntregite după 1918.

În 1928 existau mai multe probleme externe, care țineau capul de afiș în ziarele vremii. Ele dădeau o stare de neliniște atât opiniei publice, cât și politicienilor români. Astfel, în „afacerea de la St.- Gothard”, Ungaria era acuzată de înarmări clandestine. Un transport ilegal de mitraliere a fost depistat în stația de frontieră St.- Gothard și Budapesta, deși a susținut că se va supune controlului militar al Societății Națiunilor, a anunțat apoi distrugerea armelor. Acest demers nu doar că ar fi avut darul de a înlătura dovezile pe care le căuta Societatea Națiunilor, dar ar fi oferit maghiarilor posibilitatea păstrării armelor noi ale transportului și

---

⁶ Nicolae Dascălu, *Propaganda externă a României mari (1918-1940)*, București, 1998, p. 51-52.

⁷ Cătălin Hentea, *Propaganda fără frontiere*, București, 2002, p. 226-228.

înlocuirea lor cu piese din mitraliere vechi, scoase din uz⁸. Concluziile trase de presa română, la cald și în condiții de surescitare internațională, nu erau dintre cele mai pașnice: „Guvernul din Budapesta nu înțelege să respecte Tratatul de la Trianon; el se înarmează și organizează războiul de revanșă.”⁹.

Răspunsurile guvernului maghiar în această chestiune, dar și în altele, nu erau de natură să-i liniștească pe români. În mai multe rânduri, contele Bethlen, premierul maghiar, a rostit rechizitorii excesiv de dure la adresa statelor Micii Înțelegeri. El considera că, în timp ce vecinii vorbeau fără argumente de o iredentă maghiară activă, aceștia oprimbau minoritatea maghiară din țările lor, sechestrau proprietățile ungurilor și persecutau cultura maghiară. În plus, statele vecine Ungariei ar fi fost lipsite de caracter național și ar fi beneficiat de frontiere nedrepte¹⁰.

Problema înarmării ilegale a Ungariei, tratată luni de zile de către presa română, a fost dublată de problema optanților unguri, ajunsă în fața Ligii Națiunilor. Marii proprietari maghiari, atinși de legile de expropriere românești, au cerut bani suplimentari, considerând că sunt nedreptățiți de guvernul de la București. Faptul că unii politicieni europeni (mai ales englezi) apărau interesele maghiare, deturnând într-un labirint juridic și procedural această dispută româno-maghiară, a stârnit noi iritări la București. Prelungirea discuțiilor pe această temă în consiliul Ligii Națiunilor și propunerea de soluționare de către un tribunal extraordinar au creat impresia unui complot european, controlat de Budapesta, care avea darul de a umili statul român și de a-i produce pierderi nejustificate¹¹. De altfel, pe toată durata perioadei interbelice, maghiarii vor duce o campanie internațională îndreptată contra ideii de apartenență a Transilvaniei la România¹².

Și un alt vecin al României, Uniunea Sovietică, care nu recunoscuse unirea Basarabiei cu statul român, crea turbulențe de natură să inducă o stare de neliniște la vest de Nistru. Astfel, ziarul „Universul”, într-o mare campanie de presă, denunța imixtiunile sovietice în interiorul statului român. Conform acestui ziar, sovieticii l-ar fi avut drept agent de influență în România pe Em. Socor, conducătorul ziarelor „Adevărul” și

⁸ *Universul*, 29 februarie 1928, p. 1.

⁹ *Ibidem*, 26 februarie 1928, p. 1.

¹⁰ *Ibidem*, 7 martie 1928, p. 7.

¹¹ *Ibidem*, 11, 12, 13 martie 1928, p. 1.

¹² Milton G. Lehrer, *Ardealul, pământ românesc*, București, 1989, p. 240-244.

„Dimineața”. Prin intermediul lui s-ar fi deschis diferite demersuri pentru eliberarea din închisoare a lui Max Goldstein, autorul atentatului de la Senat și a socialistului Mihai Gheorghiu Bujor¹³. Mai mult, Comisariatul afacerilor străine din Moscova ar fi încercat să facă presiuni asupra României, prin guvernul suedez, insistând măcar pentru eliberarea lui M. G. Bujor. URSS îl prezenta pe Bujor ca pe un erou al organizațiilor muncitorești și, printr-o agenție pro-sovietică din Viena, intitulată „Comitetul pentru combaterea terorii albe din Balcani și alte țări”, înainta Bucureștiului condiții și propuneri în această chestiune¹⁴. Refuzul guvernului român era însoțit de diverse probe, prezentate în presă, prin care se reaminteau acțiunile pro-bolșevice ale „Batalionului revoluționar român” din Rusia, condus de Bujor, precum și activitățile antiromânești de la Odesa ale grupurilor coordonate de C. Rakowski și M. G. Bujor¹⁵. La finalul anului 1928 era readusă în discuție această chestiune, după instaurarea guvernului Iuliu Maniu. În plus, în afara eliberării lui M. G. Bujor, acum se cerea și eliberarea lui Boris Stefanof, condamnat la opt ani de reclusiune pentru crimă contra siguranței statului. Și lui Stefanof i se făcea o bună propagandă prin Europa de către Internaționala a III-a, considerându-se că a fost închis doar pentru că vorbise despre drepturile muncitorilor. El a și fost plasat în capul listei electorale, la Ilfov, a blocului muncitoresc țărănesc, deși legea română afirma că cei închiși pentru probleme asemănătoare pierdeau toate drepturile politice¹⁶.

Deși fără relații diplomatice oficiale, între România și URSS exista totuși un dialog, menit a regla mai mult problemele de la graniță. La 16 februarie 1928 au avut loc lucrările celei de-a opta conferințe sovieto-române, a comisiei mixte centrale, care s-au desfășurat în orașul sovietic Moghilev. Delegația română, condusă de generalul Petrescu – comandantul artileriei Corpului 3 Armată și delegația sovietică, condusă de Leplevschi – șeful siguranței frontierei raionului Odessa, au discutat pe marginea a 20 de puncte de interes comun. Principalele probleme în dezbatere au fost: trecerile ilegale peste Nistru, incidentele de pe Nistru, reorganizarea subcomisiilor care aparțineau de comisia centrală (la Hotin-Camenet-Podolsk, Soroca-Moghilev, Tighina-Tiraspol, Cetatea

---

¹³ *Universul*, 27 februarie 1928, p. 1.

¹⁴ *Ibidem*, 28 februarie 1928, p. 5.

¹⁵ *Ibidem*, 27 februarie 1928, p. 1.

¹⁶ *Ibidem*, 4 decembrie 1928, p. 1.

Albă-Odessa), pescuitul pe Nistru, etc¹⁷. Negocierile și contactele dintre oficialitățile române și sovietice nu au înduplecat însă puterea sovietică să-și schimbe poziția oficială, de nerecunoaștere a apartenenței Basarabiei la România¹⁸.

Pe lângă aceste acțiuni, mai mult sau mai puțin oficiale, ale Moscovei și Budapestei, o avalanșă de știri panicarde apărea în ziarele bucureștene. Acestea întrețineau o mică psihoză în legătură cu actele de inamiciție întreprinse continuu de către sovietici și maghiari și dădeau impresia că unirea, deși un eveniment de mare importanță pentru români, putea fi doar o stare vremelnică. Astfel, în martie 1928 se anunța că sovieticii interveneau și în alte state estice. De exemplu, Moscova trimitea 200.000 ruble ca ajutor pentru muncitorii cehoslovaci aflați în grevă¹⁹. Apoi, prin filialele lor comuniste din Viena, sovieticii puneau în aplicare un plan de introducere a unor manifeste comuniste în Ardeal. Pișta Șandor și Indreș Grigore depozitau saci cu astfel de manifeste, pe care trebuiau să le împartă în comunele transilvănene²⁰. Poveștile de acest tip erau presărate și cu eroi sau anti-eroi. Un căpitan român, Ștefan Ionescu, dezertase peste Nistru, se îndrepta spre Kiev și, deși Bucureștiul ceruse extrădarea, Moscova a respins solicitările României²¹. Din contră, un ieșean, Samoil Bardă, aflat de aproape un an în închisorile bolșevice, căruia i se pregătea executarea, a reușit să evadeze ajungând teafăr acasă²². Sovieticii nu s-ar fi dat în lături nici de la agresiuni directe, așa cum pretinde o știre din 14 martie. Aceasta anunța că un grup de bolșevici a trecut Nistrul și a atacat un pichet de grăniceri români la Vrancea - Tighina, trăgând vreo 50 de focuri²³.

Dinspre mișcările iredentiste maghiare veneau același tip de vești neliniștitoare. Ziarul vienez „Arbeiter-Zeitung”, care ancheta o crimă comisă în scop de jaf, a descoperit că făptașii se dedaseră la o gamă largă de tâlhării pentru a face rost de bani, necesari unei organizații iredentiste: „Ungurii care se deșteaptă”²⁴. Apoi, moda hărților cu frontiere schimbate

¹⁷ *Ibidem*, 25 februarie 1928, p. 3.

¹⁸ *Istoria Românilor*, vol VIII, *România Întregită (1918-1940)*, București, 2003, p. 231, 261.

¹⁹ *Universul*, 2 martie 1928, p. 1.

²⁰ *Ibidem*, 3 martie 1928, p. 2.

²¹ *Ibidem*, 2 martie 1928, p. 1.

²² *Ibidem*, 2 martie 1928, p. 1.

²³ *Ibidem*, 14 martie 1928, p. 7.

²⁴ *Ibidem*, 2 martie 1928, p. 3.

pătrundea și în România interbelică. Astfel, o hartă tipărită la Budapesta și împrăștiată în Ardeal de „iridenta maghiară” anunța ruperea acestei zone de România și formarea unui stat separat: Republica Transilvaniei²⁵.

După afirmațiile presei române, comploturile și propaganda comunistă comandate din exterior erau foarte des întâlnite în provinciile noi alipite statului român. Deși coordonate de la Moscova, aceste acțiuni ar fi fost derulate prin intermediari, adesea germani, austrieci sau maghiari. În luna iunie se anunța „descoperirea unui foarte periculos focar de propagandă bolșevică la Cluj”, organizat de societatea „Ajutorul Roșu” (Rotte-Hilfe) din Berlin. Publicistul maghiar Aradi Victor, împreună cu doi oameni de încredere, Grunwald și Șimo Geza, ar fi utilizat peste un miliard de lei pentru ajutor și propagandă comunistă în Ardeal²⁶. Aceste provocări inițiate de sovietici ar fi fost atât de îndrăznețe încât chiar în momentul serbărilor de la Chișinău, care comemorau zece ani de la unirea Basarabiei cu România, în oraș ar fi fost răspândite manifeste comuniste. Aruncate pe străzi sau lipite pe ziduri și conținând un text în limba rusă, manifestele criticau festivitățile românești de la Chișinău²⁷.

Aceste hărțuiri trebuiau totuși combătute printr-o politică oficială, care să reconfirme soliditatea statului român. Cele mai bune prilejuri pentru materializarea acestei strategii au fost cele două comemorări majore din 1928: la 29 aprilie s-au serbat 10 ani de la unirea Basarabiei și la 1 decembrie au fost organizate festivități pentru Transilvania. Mesajele transmise de oficialitățile române și discursurile lansate la Chișinău, Cluj, București și Alba-Iulia, reconfirmau acel discurs istoric românesc, care vedea destinul națiunii aflat într-o dinamică ce trebuia neapărat să conducă la împlinire, prin reîntregirea etniei. La Chișinău, patriarhul Miron Cristea a vorbit despre noile drepturi și libertăți ale basarabenilor, a îndrumat la mai multă frățietate și s-a arătat mândru că face parte dintr-un popor, care, în istorie, s-a luptat mai mult pentru limba sa decât pentru viață²⁸. Ion Incuț, fost membru al Sfatului Țării, aprecia că răspunzând vocii sângelui, Basarabia și-a reluat mersul ei natural în sânul neamului românesc. „Pământ și drepturi era strigătul nostru sub damnațiunea străină. Și toate drepturile le-am căpătat când ne-am unit cu

²⁵ *Ibidem*, 27 martie 1928, p. 1.

²⁶ *Ibidem*, 11 iunie 1928, p. 5.

²⁷ *Ibidem*, 2 mai 1928, p. 4.

²⁸ *Ibidem*, 30 aprilie 1928.

patria mamă”. Inuleț nu a uitat să adauge, apoi, că Nistrul nu despărțea doar două state, ci două lumi cu totul diferite, și că acolo se construise „un zid puternic al românismului, de care se va izbi și se va sfărâma oricine va cuteza să se atingă de integritatea națională”²⁹. Nu în ultimul rând, primul ministru, Vintilă Brătianu, a vorbit la Chișinău despre faptul că trebuiau mereu reamintite suferințele și luptele românilor, de-a lungul secolelor, dedicate idealului unității. Acele memorii trebuiau nu doar să adâncească o puternică conștiință de neam și o strânsă frățietate între provincii, ci și să stimuleze o viziune luminoasă pentru un viitor comun³⁰.

La aniversarea unirii Ardealului, noul partid de guvernământ, național țăranesc, a lansat un manifest în care, deopotrivă, vorbea de contribuția sa la evenimentele din 1918, dar și de disponibilitatea de „a urmări o politică de încheiere a unității suflătoare a națiunii întregi”, pentru viitorii ani³¹. Și cu această ocazie, diferite personalități ale României mari au utilizat un discurs istoric încărcat de mituri și simboluri, care dădea trănicie și greutate actului de la 1 Decembrie. Astfel, patriarhul Miron Cristea, la Alba-Iulia, a adus în discuție rolul poporului român de santinelă neadormită și credincioasă a civilizației romane în estul Europei. Românii ar fi răspândit lumina culturii latine peste ținuturi sălbatice, în care, de-a lungul vremurilor, au năvălit barbari huni și maghiari. Și, în timpuri dificile, sub povara asupririi străine, românii s-ar fi retras în vetrele familiilor lor și în altarele bisericuțelor pentru „a salva scumpele comori ale sufletului: legea, limba, datinile strămoșești și toată moștenirea ființei noastre etnice de români”³². Fostul premier, Vintilă Brătianu, cunoscând situația externă, declara la Cluj, de 1 Decembrie, că primii ani după unire erau cei mai grei și că românii trebuiau să reziste încercărilor de destrămare, puse la cale de „vrăjmașii din afară”. De aceea, el sugera că trebuie evitate descurajările și promovată încrederea de sine a națiunii și înfrățirea, „pentru a împrăști rămașițele aduse de despărțire și necunoștință mutuală”³³.

Toate aceste argumente erau aduse și în fața Europei deoarece ambasadele și legațiile regatului României au organizat diferite

---

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, 1 decembrie 1928, p. 5.

³² *Ibidem*, 3 decembrie 1928, p. 1.

³³ *Ibidem*, 3 decembrie 1928, p. 9.

manifestări cu prilejul zilelor unirii, în capitalele europene. La 29 aprilie, după o ședință solemnă dedicată aniversării unirii Basarabiei cu România, la capela română din Viena s-a celebrat un *Te-Deum* la care a asistat ministrul Mitilineu și întreg personalul legației³⁴. La Praga, în același context, Institutul de cultură cehoslovaco-român a facilitat două conferințe despre România. În prima, Jan Jirasek, a vorbit despre reforma agrară din România, iar în cea de-a doua Jaroslav Muller a prezentat orașele, munții și locurile mai importante din țară. Ultimul conferențiar a ținut să-și impresioneze plăcut asistența, între care ministrul României la Praga – Emandi și consulul onorific – Stanca, insistând mai ales asupra caracterului istoric și profund românesc al regiunilor noi alipite statului român³⁵. Și la Paris a fost organizat un fel de festival românesc, de către Asociația generală a studenților români din Franța, cu largul concurs al ministrului României la Paris. Pe lângă muzică clasică și dansuri, au fost ținute cuvântări de către românii din Basarabia și de lideri ai coloniei românești de la Paris³⁶.

Ziua de 1 decembrie a primit același tratament festiv la misiunile diplomatice românești din Europa. La Viena s-au organizat discuții și un *Te-Deum*, la Praga manifestări culturale și la Paris un *Te-Deum* pentru aniversarea alipirii Transilvaniei la România, care a strâns la biserica română din Paris numeroase personalități. Ziarele străine au scris frumos despre România, mai ales cele din țările Micii Înțelegeri și din alte state aliate³⁷.

În toate aceste legături externe, Polonia ocupa un loc special. Românii o considerau un fel de prieten privilegiat și vedeau în istoria recentă a celor două țări un fel de destin paralel. Ca și românii, polonezii fuseseră împărțiți de Austria și Rusia, iar formarea statului lor, în 1918, trebuise consfințită printr-o înfruntare de durată cu sovieticii. Mai mult, românii și polonezii creau un mit în Europa, declarându-se ultimele bastioane ale civilizației în fața barbariei bolșevice. Atât trecutul, dar mai ales viitorul și o pretinsă misiune comună, îi apropia pe români de polonezi.

Legăturile dintre București și Varșovia erau foarte diverse și nu se limitau doar la planul oficial. Aceste legături stăteau sub semnul alianței

³⁴ *Ibidem*, 2 mai 1928, p. 4.

³⁵ *Ibidem*, 2 mai 1928, p. 4.

³⁶ *Ibidem*, 8 mai 1928, p. 5.

³⁷ *Ibidem*, 3 decembrie 1928, p. 5.

semnate în 1921 și reconfirmate în 1926, dar depășeau cu mult cadrul politico-militar³⁸. Încă din februarie, românii punctau pentru strângerea relațiilor cu polonezii. Ministrul României la Varșovia oferea un dejun ministrului polonez al afacerilor străine – Zaleski. La dejun au mai fost prezenți prințul Lubomirski și domnul Wielowieyski, foști miniștri ai Poloniei la București, și generalul Sosnkowski³⁹. La 10 martie, la Paris, a avut loc o reuniune a ziariștilor din țările Micii Înțelegeri și din Polonia. Aceasta a fost prezidată de Auguste Gauvain, redactor șef al ziarului „Journal de Debats”, care a accentuat buna înțelegere dintre cele patru state central europene și rolul jucat de ele în stabilitatea generală a continentului⁴⁰. La 28 aprilie, celebrându-se unirea Basarabiei cu România, la Varșovia a avut loc un concert dat de dirijorul român Nona Ottescu. După concert a urmat o recepție la Legația română, în prezența ministrului de externe Zaleski, a numeroși reprezentanți ai guvernului polonez, ai armatei, corpului diplomatic și ai scriitorilor și artiștilor din Polonia⁴¹.

Și în plan militar exista o buna colaborare între cele două țări, confirmată de prezența unei delegații de ofițeri români în Polonia, în iunie 1928. Aceștia au fost primiți de președintele republicii poloneze și, pe lângă discuții oficiale cu reprezentanți ai ministerului de război polonez, au fost invitați și la câteva dineuri oficiale date în cinstea lor de președinție, consiliul de miniștri și statul major al armatei poloneze⁴².

Jurnaliștii din Polonia și România au ținut și ei să consolideze relațiile. În iunie 1928, o conferință de presă comună aducea la București pe Konrad Libicki, directorul presei din ministerul de externe polon, și ziariști cu renume - Tadeusz Wajtkorski, Maryan Gregorczyk, Casimir Polak, Ladislau Event. Aceștia au ținut să extindă contactele lor cu românii și în afara colaborării profesionale, au vizitat monumentele importante din București și au cunoscut oameni de cultură din România. Cu toții au constatat că se pot strânge legăturile dintre Polonia și România și prin intermediul presei și a conștiinței jurnalistice, și nu doar

---

³⁸ *Istoria politicii externe românești* (coord. Ion Calafeteanu), București, 2003, p. 240, 252.

³⁹ *Universul*, 28 februarie 1928, p. 3.

⁴⁰ *Ibidem*, 13 martie 1928, p. 5.

⁴¹ *Ibidem*, 1 mai 1928, p. 5.

⁴² *Ibidem*, 12 iunie 1928, p. 1.

prin tratate de alianță între state⁴³. Un articol al Zoei Polak, intitulat „Polonia și România”, surprindea fidel convingerile vremii despre aceste legături privilegiate: „După un secol și jumătate de dominație străină, Polonia și-a redobândit libertatea și și-a reconstituit granițele sale etnice, la fel ca și România. Ambele țări sunt acum străjerii culturii de vest, stăvilind puhoiul care ne amenință de la Răsărit”⁴⁴.

La 30 noiembrie, D. Jackovski, directorul departamentului politic din ministerul de externe polonez și Davilla, ministrul României la Varșovia, semnavă o convenție privitoare la schimbul de dosare și documente, care aparținuseră fostelor autorități austro-ungare⁴⁵. Apoi, tot la final de an, a început să se organizeze vizita ministrului de externe român – G. G. Mironescu – în Polonia. Anunțată încă de la 1 decembrie, vizita a fost amânată pentru luna ianuarie 1929. Românii așteptau un sprijin polonez în chestiuni internaționale, premierul Poloniei fiind rugat să medieze tensiunile româno-maghiare în cazul optanților⁴⁶.

Ziua de 1 Decembrie a fost în mod special marcată de polonezi, care au dat tot respectul cuvenit unui asemenea moment. „Cercul amicilor României” din Varșovia a trimis, „Asociației universitare din București a prietenilor Poloniei”, o telegramă, în care felicita pe români și le ura prosperitate și dezvoltarea țării⁴⁷. În același timp, toată presa polonă s-a mobilizat, scriind articole foarte elogioase la adresa României. Eugen Filotti, directorul departamentului de presă din Ministerul afacerilor străine de la București, anunța pe C. Hiott, ministrul Casei Regale, că mai toate ziarele poloneze au decis, încă din noiembrie 1928, să consacre câte un număr special României, în data de 1 Decembrie. În plus, majoritatea jurnaliștilor poloni doreau autografe ale Reginei Maria⁴⁸.

Ziarul „Polska Zbrojna”, în ediție specială, publica portretele membrilor Familiei Regale și mai multe articole despre România. În unul dintre acestea, generalul Piskor, șeful Marelui Stat Major polonez, adresa urări de bine armatei române și reafirma alianța dintre cele două state.

⁴³ *Ibidem*, 13 iunie 1928, p. 1.

⁴⁴ *Ibidem*, 14 iunie 1928, p. 1.

⁴⁵ *Ibidem*, 2 decembrie 1928, p. 11.

⁴⁶ *Ibidem*, 1 decembrie 1928, p. 1; 4 decembrie 1928, p. 5.

⁴⁷ *Ibidem*, 7 decembrie 1928, p. 8.

⁴⁸ DANIC, Fond Ministerul Propagandei Naționale, Dosar nr. 208/ 1928-1929, fila 7.

„Mesagerul polon” prezenta o analiză economică a României și ura însănătoșire grabnică economiei românești, susținând că acest lucru avea mare importanță și pentru Polonia⁴⁹.

La 2 decembrie, în Sala Consiliului Comunal din Varșovia, a avut loc o serbare sub înaltul patronaj al ministrului român Davilla, a premierului Bartel, a mareșalului Pilsudski și a președinților Camerei și Senatului. Cei prezenți s-au întrecut în discursuri amicale, analizând legăturile economice, politice și culturale dintre cele două țări și insistând pe importanța alianței româno-poloneze. Partea de discursuri a fost urmată și de un program artistic, cu participare poloneză și română⁵⁰.

Din documentele românești se deduce că în Polonia a fost organizată o întreagă săptămână dedicată României, între 1-7 decembrie. Intențiile organizatorilor erau prezentate în clar: „se vor înfățișa publicului polonez aspecte ale sufletului și creației românești contemporane”. Un accent special se punea pe evenimentele Unirii și se discuta nu doar despre alipirile Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei, ci se prezenta chiar și un film despre serbările Dobrogei (aniversarea a 50 de ani de la unirea cu România)⁵¹. Nu doar în Varșovia aveau loc activități culturale și politice dedicate României. Din Lwow, un diplomat român raporta către ministrul de externe, G. G. Mironescu, că ziarele locale reflectaseră bine evenimentul intitulat „Academia festivă”, organizat la 2 decembrie de Liga polono-română. În acest sens, el trimitea la București texte din „Gazeta Poranna” și „Slowo Polskie”, jurnale locale⁵².

Tot la Lwow, românii avuseseră inspirația să invite un profesor de istorie de la Cernăuți, Grigore Nandriș, care i-a familiarizat pe localnici cu istoria României. Se pare că acesta a avut un succes care a depășit așteptările, deoarece diplomatul român de la Consulatul General din Lwow amintea de: „impresia excelentă pe care a făcut-o asupra publicului polon conferința domnului profesor universitar Grigore Nandriș, din Cernăuți. Domnia sa, tratând despre istoria poporului român și despre tendința către unirea politică a acestuia, a reușit să scoată în relief toate momentele istorice în care prietenia polono-română s-a

⁴⁹ *Universul*, 5 decembrie 1928, p. 1.

⁵⁰ *Ibidem*, 5 decembrie 1928, p. 1.

⁵¹ DANIC, Fond Ministerul Propagandei Naționale, Dosar nr. 208/ 1928-1929, fila 10.

⁵² *Ibidem*, fila 23.

afirmat”⁵³. Diplomatul nu s-a mulțumit cu acest succes efemer și propunea ministerului afacerilor străine tipărirea acelei conferințe, sub forma unei broșuri, și răspândirea ei ca „un mijloc excelent de propagandă în Polonia”⁵⁴. Eugen Filotti, de la București, se arăta interesat de propunerea venită din Lwow și tocmai de aceea solicita textul profesorului Nandriș și ruga să se estimeze costurile unei editări în limba polonă⁵⁵.

Din articolul inserat în gazeta „Słowo Polskie” înțelegem cum a arătat acea seară dedicată românilor. Organizată de Liga polono-română, acțiunea a avut loc în sala Cercului artistic-literar din Lwow, ornată cu culorile României și Poloniei, și în prezența portretelor regelui Mihai și mareșalului Pilsudski. Erau prezente autoritățile locale, administrative și militare, precum și reprezentanți ai puterilor aliaste. În numele Ligii polono-române a vorbit profesorul universitar Chylinski, care își însușise deja discursul istoric românesc. Astfel, el a prezentat pe români ca pe urmași romanilor, vorbitori de limbă neo-latină, care au rezistat eroic, în ciuda vremurilor nefaste, între Marea Neagră și Carpați. Textul profesorului polonez suna în acest fel: „Grelele împrejurări istorice prin care a trecut acest popor, vijeliile care au trecut peste această țară, nu au clintit existența vechilor coloniști romani, care nu numai că au știut să se menție, ci și-au lărgit posesiunile lor... Alături de Polonia, România este în răsăritul european o cetate a culturii latine. Poporul român, dezvoltându-se repede, ajunge testamentarul Eternei Rome.”⁵⁶.

Între două discursuri, orchestra regimentului 19 infanterie polonez cânta marșuri românești și poloneze. În final, a prezentat o comunicare pe teme de istorie profesorul Grigore Nandriș, de la Universitatea Cernăuți. Acesta fusese student al Universității Jagellonia din Cracovia și era familiarizat deja cu societatea poloneză. El a ținut o conferință cu tema „Idea unității naționale la români în cursul veacurilor și realizarea ei în anul 1918”. Nandriș a prezentat o schiță de istorie românească, făcând mereu apel la sentimentul de unitate al românilor. În final, s-a oprit mai mult asupra perioadei Primului Război Mondial și a evenimentelor care au produs seria de uniri. Din loc în loc, nu uita să fleteze marile puteri occidentale, în special pe Franța. Sfârșitul conferinței a fost dedicat

---

⁵³ *Ibidem*, fila 24.

⁵⁴ *Ibidem*, fila 23.

⁵⁵ *Ibidem*, fila 24.

⁵⁶ *Ibidem*, fila 25.

importanței alianței polono-române, în contextul european din acea perioadă⁵⁷.

În concluzie, putem afirma că exista o atenție specială pe care românii o acordau exportării discursului istoric autohton în străinătate. Acest lucru se făcea, în primul rând, pentru consolidarea simbolisticii anului 1918, încercându-se în acest fel să se argumenteze că unirea a fost un eveniment firesc, venit în urma unei stări de spirit deosebite și a unor strategii care, puse în aplicare mai coerent în ultimele decenii, au construit progresiv un destin care urma să culmineze cu Marea Unire. Dacă acest lucru era real sau nu, dacă unitatea națională era o dorință de secole sau dacă era doar un proiect îndrăzneț dar nou, transpus în practică și datorită unei conjuncturi politice internaționale favorabile, oricum nu mai conta. Odată înfăptuită unirea, atât statul roman, cât și indivizii dispași (jurnaliști, istorici, politicieni) încercau să prindă noua situație politică interbelică într-o schemă logică, construită într-o devenire istorică. Românii se grăbeau să folosească acest tip de explicație și din alte motive: pentru a preveni pericolele revizioniste și pentru a impune în fața Europei o stare de fapt – unirea – care nu mai trebuia chestionată pe viitor de inamicii externi. Europei trebuia să i se explice și Europa “trebuia” să înțeleagă că firul istoric, al derulării firești a vieții naționale, dusesse la unire. Iar argumentele celor care nu acceptau recente schimbări teritoriale – sovieticii sau maghiarii – trebuiau demontate și minimalizate.

Mergându-se pe această linie, utilizarea istoriei și a istoricilor în propaganda externă favorabilă Bucureștiului, apărea drept normală. Aceștia puteau face țării un serviciu mai credibil decât politicienii, folosind teorii științifice în locul pasiunilor politice periculoase. Totuși, este de constatat că, la 10 ani de la Marea Unire, România nu a avut o strategie coerentă în acest sens. Dacă discursul istoric, fabricat în țară, era difuzat în Europa de diplomați, ziariști și români obișnuiți, istoricii apăreau în această schemă doar întâmplător sau ca urmare a unor inițiative personale. Succesul lor, însă, era incontestabil și, de aceea, în cazuri mai curând izolate decât generalizate, cuvintele lor erau răspândite prin lucrări și broșuri, cu evident rol propagandistic pro-românesc.

---

⁵⁷ *Ibidem*, fila 25.

Abstract

HISTORIC DISCOURSE AND DIPLOMACY. CELEBRATION OF
THE GREAT UNION IN POLAND (1928)

During the interwar period, Romanians paid special attention to the export of the autochthon historical discourse abroad. This was done, mainly, in order to reinforce the symbolism of the year 1918 and to argue that the Union was a natural event. This event was the outcome of a special frame of mind and of various strategies, consistently implemented in the past decades, which gradually built a destiny that culminated with the Great Union. If this was real or not, whether the national unity had been desired for several centuries or whether it was just a new and very bold project put into practice due to a favourable international political conjuncture, was of no importance anyway. Once the Union was accomplished, both the Romanian State and dispersed individuals (journalists, historians and politicians) were trying to catch the new political situation in a logical scheme, built in a historical becoming. Romanians rushed to use this type of explanation for other reasons: to prevent the revisionist dangers and to impose Europe a certain fact - the Union - which was not to be questioned by the external enemies in the future.

In this line, the use of history and historians in the external propaganda, favourable to Bucharest, seemed to be natural. They could do a more reliable service to Romania than the politicians by using scientific theories instead of dangerous political passions. However, as we notice, after 10 years since the Great Union, Romania did not have a coherent strategy in this regard. Whereas the historical discourse, produced in Romania, was released in Europe through diplomats, journalists and common Romanian citizens, historians were a part of this scheme only by chance or as a result of their personal initiatives.